

(35463)

Tiskala „Katoliška Tiskarna“ v Ljubljani.

35 463

Cvetke

zelene in zvenéle

za

mlade in stare.

Nabral

H. Majar.

Wass Uchawndy

V Ljubljani 1897.

Založil in prodaja Anton Turk, knjigovez.

Over

relate in several

include in the

of the

of the

of the

of the

1. Čudna pomoč.

V Turovem je živel pred veliko veliko letmi prav ubog čevljar. Udovec je bil, z dvema majhinima otrokoma, pa brez zaslužka, toraj tudi brez potrebnega živeža. Vsaki dan je prosil s. Krišpina, variha in zavetnika čevljarjev, naj mu pomaga; ali pomoči ni bilo — ni bilo v hišo ne dela ne kruha. Nekega dne, ko je bil čevljar ves obupan, vrže kladivo od sebe rekoč: „Če neče pomagati sv. Krišpin, naj pomaga kdo drugi.“ Mislil je nekaj hudega. Ta trenotek se odpró vrata, in noter stopi prav lepa imenitna gospa s póstarnim strežajem, ki je držal pod pázduho velik zavoj. Gospa sede, in dá si pomeriti nove čevlje.

„O ko bi le kaj usenja imel“, vzdihuje čevljar.

„Tudi usenje je tukaj“, pravi gospa. Strežaj razveže zavoj, in čevljar opazi, da je usenja prav obilo. Čevlji so hitro narejeni. Drugo jutro pride gospa s strežajem, obuje nove čevlje, a stare pusti čevljarju, in reče: „Stare te čevlje imejte za plačo. Iz njih si morete usenja narezati, kolikor hočete; in čim več boste rezali, tim več bo blaga.“

Čevljar je menil, da se gospa le šali, ker doslej ni bil vajen starih krpétin jemati za plačo. Gospa mu zapove rezati. Čevljar to stori, in kaj vidi? Na tla pada najlepše usenje, kakor bi bil celo kožo kupil pri strojarju. Čevljar pade na kolena pred milostivo gospo, in hoče ji poljubiti roko; gospa pa izgine. — Ostal je pri čevljarju stari strežaj. Ta reče čevljarju: „Bodem Vam za pomočnika; tudi jaz umem to rokodelstvo. Plače ne zahtevam, zato pa želim dveh dni v tednu zase, da bom delal obutev za siromake, ker usenja ne bo zmanjkalo.“

Čevljar je bil s tem zadovoljen. Začela sta delati. In pa ta pomočnik! ta ti je bil

kakor bi bil ura! Poprej je naredil pomočnik deset parov, ko čevljar enega. Kaj takega čevljar ni videl nikjer, četudi je bil prepótoval veliko sveta! Pomočnik je dobival vedno večje spoštovanje pri čevljarju, ker njegov pomagavec je bil prav posebni človek. Ni se shajal z drugimi pomočniki, nisi ga videl ne jesti ne piti; delal je zvečer in ponoči; svetila se mu je pa glava tako, da ni potreboval luči.

Tako je bilo narejenih več sto parov novih čevljev. Pomočnik dá oklicati po mestu, naj k njemu pridejo siromaki po nove čevlje, po čevlje zastonj. Zdaj so prihajale jate siromakov: velikih in malih, mladih in starih, odraslih in malodobnih, ženskih in možkih, ki so bili ali bosí, ali so imeli velikega popravka potrebno obuvalo. Vsi so dobili novo obutev. Pomočnik je napravil čevljarju še veliko zalogo novih parov. Ko je bil najlepši dan, preide pomočnik, da nihče ni vedel kam, in odslej ga niso več videli. Tudi gospe ni bjlo na izpregled. Čevljar je bil pa obema hvaležen. Ni mu bilo treba kupovati usnjarskega blaga, in sčasoma je obogatel. Da,

pravi čevljar! Delo mu je šlo izpod rok, bogat je bil. Zdaj je pustil tudi rokodelstvo; dostikrat si je zapel:

Šuštar nočem biti,
To je reven stan;
Nimam n'kamor iti,
To je mene sram.

S tem se je spominjal svojega ljubega poprej stanu, v katerem mu je bilo tako nenavadno pomagano. Hodil je na zabave in veselice, in sram ga je bilo, da je bil čevljar; tudi ubogim ni nič podelil. Opustil je vso molitev, ker je menil, da je ne treba. Pa zaloga je pošla, usenje se ni množilo, postal je še večji siromak, zapisal se je hudobcu, ki mu pa ni pomagal, ampak ga je uzel. Ljudje so tako govorili, sploh sodili so po tem, ker so videli na zidu njegove hišice utisnjene vse prste obeh rok, češ, da se je takrat silno upiral in branil.

2. Zrno.

Bil je ubog deček. Po materi je podédoval zrn pšenice; to je bila vsa njegova dedščina. Sam je bil, brez očeta in brez matere; zato sklene iti po svetu, sreče iskat. Zrno uzame seboj na pot. Na potu sreča starega moža, sivih las, s klobukom širokih okrajkov, prijaznega obličja. — „Bog Vam daj zdravje, očka!“ pozdravi deček starega moža. — „Tudi tebi, in pa lepo srečo“, odzdravlja stari dečka.

„Kam pa si namenjen?“ — „Po svetu“, odgovori deček, „in seboj nesem vse svoje imetje, tole zrno. Ali mi ga ne bodo uzeli?“ — Stari mož je bil ginjen, pa mu reče: „Nič se ne boj, dobri dečko; zrno boš sicer izgubival, ali zanj boš vedno več dobival.“

Zvečer pride deček v vas. Pri kmetu se oglasi in prosi prenočišča. Ko léga spat, dene zrno na okno, in reče gospodarju: „To je vse moje imetje; ali mi ga ne bodo uzeli?“ — „Mirno spi, sinko moj“, odvráča gospodar, „v moji hiši ti ne bode škode.“ Zjutraj posveti sonce na zrno. Petelin pride zraven, pa

ga vesel pozoblje. Deček se prebudi, pa vidi petelina, kakor bi čakal še drugih zrn. Deček zajoka, ker je izgubil vse svoje imetje. Gospodar pride, in reče: „Petelin je tvoj, ker ti je zobnil zrno.“

Deček je bil tega vesel. Uzame petelina, pa gre dalje. Zvečer pride do druge vasi, tudi h kmetu, prosi prenočiti, in reče: „Petelin ta je vse moje imetje; ali mi ga ne bodo uzeli?“ — „Moreš mirno spati, sinko moj“, odgovarja gospodar: „pri meni se ne zgodi kaj takega.“ Deček leže počivat in zaspi. Zjutraj mu hodi petelin po dvorišču, iskaje zrnja. Res pozoblje nekoliko zrn. V tem priskače gospodarjevo prase. Ko vidi tujca petelina, se razjezi, pa ga okolje, da petelinu kri odteče. Ko se zjutraj deček vzdrami, in vidi svojega petelina mrtvega, jame jokati. Kmet pristopi, ter mu dene: „Ker ti je prase umorilo petelina, pa uzemi praseta.“

Deček je bil tega zadovoljen, pa žene praseta na vrvi po poti pred seboj. Zvečer prispe do mične vasice. Tu prosi pri kmetovavcu in dobi prenočišča. „To prase je vse moje imetje; ali mi ga ne bodo uzeli?“

govori deček. — Poljedelec odgovarja: „Le mirno spi, moj otrok; pri meni je vse varno.“ Prase je šetalo po dvorišču; vidi ga domača krava, zakadi se srdita vanj, pa ga prebode z rogmi. Deček ustane, stopi vun iz hiše, pa vidi ponesrečenega praseta. Jok ga posili, dečka. To vidi poljedelec, približa se žalostnemu dečku, pa mu reče: „Ker je krava umorila tebi praseta, pa njo uzemi.“

Take povračitve je bil deček prav vesel. Kravi dene vrv okolu vratu, pa jo tira pred seboj. Tako pride do grajščine. Tu prosi gospoda, da bi smel prespati pod njegovo streho. Gospod mu dovoli. Na kraju pravi deček: „Ta krava je vse moje imetje; ali mi je ne bodo uzeli?“ — „Le mirno spi, deček; kaj takega pri meni ni mogoče“. zatrjuje gospod. Druzega jutra so gonili hlapeci konje napajat. Tu ugleda tujo kravo gospodov žrebec. Hipoma plane nanjo, osuje jo s kopiti, da krava mrtva obleži. Deček najde kravo mrtvo. Silno mu je zanjo žal. To vidi gospod, pa ga potolaži, in pravi: „Ker ti je žrebec kravo ubil, pa ga uzemi.“

Deček vesel zajaha iskrovitega konjiča, dirja po svetu, opravlja junaška dela. Naposled pride v Carigrad, kjer ga povzdignejo v cesarja; izkazal se je bil namreč tam dolu na Balkanu kot nedosežnega junaka in nepodkupno pravičnega moža. Vladal je slavno pod imenom Pravda.

3. Dragoceni rožni venec.

Tega je mnogo let. Bilo je lepega poletnega dne, prav v mesecu majniku. Ljudje so suli v cerkev pozdravljat kraljico nebeško. V hramu božjem so donele pesmi, in orgle so jih spremljevale. Poslušal je to tudi pastir; vleklo je tudi njega stopiti v hišo Gospodovo in počastit njegovo Gospo milostivo, ali ostati je moral pri ovcah, ker to je bil ves njegov zaslužek, s katerim je preživljal svojo družino. Zato pa hoče rožni venec moliti sam na planem. Seže v žep, a ni molka. Prav danes ga je moral pozabiti! Opustiti molitve pa ni hotel.

Pomagal si je tako: Za vsako zdravomarijo je uzal bukov list, za očenaš pa lipov. Z dolgimi iglami je vezal desetke, in nato je spravil ta zeleni rožni venec. Koliko jih je imel, ne vem. Őredo žene domov. Otroci ga obležejo in prašajo, kaj jim je prinesel novega. „Nimam nič takega“, pravi ovčar, „nekaj pa vendar bo.“ Reče in seže in potegne rožne vence — zelene? o ne, ampak zlate in srebrne, zakaj bukovo perje se je izpremenilo v srebrne pločice, lipovo pa v zlate. Kako so se veselili ti ubogi ljudje tega lepega Marijinega daru.

4. Izgubljeno dokazalo.

V starodavnih časih so prebivali na zemlji velikani. Ti velikanje so se menili kaj malo za ljudi, ki so bili proti njim kakor muha proti jastrebu. Zarod psov in maček pa je opazil, da je velikanov zmeraj manj, a ljudi zmeraj več, in da bodo sčasoma ljudje gospodarji na zemlji. Pasji rod in

mačji rod izprevidita, da bode najbolje, če se družita s človeškim rodom. Pes je hodil s človekom na lov, varoval mu je gospodarstvo ponoči. Kader je pes količkaj sumljivega zapazil in če je bila samo véverica ali podlasica, upil je: lèv, lèv! Mačka je oprezovala po kuhinji in polju, in tam je preganjala človeku škodljive živali. Ljudje so jima bili zato hvaležni; prijazno so ju vzprejemali: radi so jima nosili potrebnega živeža, svojima štirinožnima služabnikoma in prijateljema. Ljudí pa je bilo dan na dan več: dan na dan so težje pridobivali si hrano in tudi hrano je bilo težavno dobivati. V takih okolnostih so ljudje vedno bolj pozabljevali na zvesta čuvaja, na njihune dobre službe. Poprej so jima dajali mesa, a zdaj so jima kosti metalí. Ker sta bila zvesta strežaja tako odrivana, prezirana, odganjana, izpoznala sta pes in mačka, da se jima krivica godi, da morata na sodbo, da morata pravice iskati pred sodnikom. Sodnik si ni upal sam razločiti te pravde, pa jo pošlje v rzsodbo visoko in globoko učenemu gospodu Majmundu. Ta vsestranski učenjak gleda zdaj človeka, zdaj psa in mačka.

Učenjak Majmund razsodi tako: „Pes in mačka sta ustvarjena za meso bolj ko človek; človek ima jesti tudi zelišča; psu in mački mora dajati človek dosti mesa, da bosta sita.“

— Ta razsodba se je zapisala na pergament, in potem izročila psu in mački, naj jo lepo spravita in hranita, ter pokažeta, kader bi jima človek ne hotel verjeti.

Z razsodbo se napotita — pes in mačka — domov. Zavolje gotóvišega si dene razsodbo pes na rep, ter jo nese ponosno. Mački to ni bilo všeč, kjer se je razsodba tikala tudi nje; pa je hodila tako nespretno, da se obregne ob tovariša, in da razsodba pade na tla, v blato. Pes se vzpostavi, ter hoče mačko prijeti z zobmi, ta pa se mu vzprotivi, puha, kaže zobe in kremplje. To je bil prvi razpor med obema; pa kmalu se podasta in spajdašita. Pogovorita se, da poneseta razsodbo obadva v zobeh domov. Tako storita. Domov priševši, ugibljeta, kako in kje bi kazalo spraviti razsodbo. Pes svetuje, razsodbo shraniti pod kamen. Mačka ugovarja, da tam bi jo našel človek, in ko bi jo ne, bi pa od vlage sprhnela; da je toraj bolje

nesti jo pod streho, kjer bo na subem, in varna pred človekom. Pes je bil zadovoljen s temi dokazi. Mačka nese razsodbo pod streho za tram.

Ljudje so se držali po učeni razsodbi — nekaj let; nekaj let so dajali živalima kosove mesa, ki so ga imeli sami. Postajali pa so čimdalje bolj zanikerni in nepazljivi, in napósled so pozabili na razsodbo, in najnazadnje sta dobivala verna domača čuvaja spet le zgolj kosti. Obadva skleneta, človeka opomniti na razsodbo. Mačka spleza na streho, da poišče razsodbo izza trama. Ali tu razsodbe ni bilo. Miši so jo bile tako razglodale, da ni bilo skupaj spraviti nekoliko črk. Po takem nista mogla človeku dokazati ničesar; in po takem sta morala biti zadovoljna z golimi kostmi. Odslej je bil pes še bolj jezen na mačko, ker je dala krivi svèt, ker je po mačke krivem svetu zašel v nesrečo, kar ji ni mogel nikakor odpustiti, in od tega časa ji je ostal velik sovražnik do današnjega dne. Mačka pa je sklenila maščevanje vsem mišim, ker so ji razgrizle dokazno listino, ter jih neusmiljeno preganja do današnjega dne.

Kaj nista mogla zopet pred učenega sodnika? Ta bi jima bil napravil drugo in novo razsodbo! — Šla bi bila gotovo, ali ta preučeni mož in sodnik je bil — med tem — tudi šel s tega sveta. — In tako se pravica ne dobi, kader bi kdo hotel.

5. Nepravi pravi!

Ko je hodil po svetu še naš Gospod, prideta s Petrom do neke gostilne. Tu prašata gospodinjo, če bi ju hotela prenočiti. Gospodinja ju ogleduje od vseh strani, in ko vidi, da sta uboga potnika, pravi: „Mi ne prenočujemo beračev; pojdita dalje, saj je še ena gostilna.“ — Potnika gresta dalje. Druga ta gostilna je bila borna hiša, gospodinja tudi uboga žena. Ko jo potnika nagovorita za prenočenje, odgovori jima prijazno: „Le ostanita; ali — jaz nimam slame, da bi imela kaj prida ležišče, in tudi kruha ne, da bi vama postregla z večerjo.“ — Potnika sta dejala nato, da to ju nič ne moti.

D drugega jutra se potnika odpravljata na pot. Gospod pravi ženi, naj jima dá svojega dečka, ki ga bota dobro preskrbela. Mati ni pri volji svojega sina puščati s potnikoma. Na koncu se dá vendar pregovoriti z lepimi besedami. Dati pa hoče dečku čevlje in hlače. Pod streho je imela še kos platna. Žena uzame škarje in vatel, da vidi, ali se bo izšlo za hlače. Gospod ji reče: „Le pojdi, le; meriti boš imela celi dan.“ — Mati gre pod streho, meri in meri, in res meri ves ljubi dan, da je bilo platna prav veliko. Ta gostilna si je v kratkem pomagala; postala je premožna in bogata. Potnika pa vzameta dečka seboj, ter ga dasta v nauk pri nekem mlinarju.

Gospodar bogate gostilne, kjer sta bila potnika od njegove žene brez milosti odpravljena, pride na svojem potovanju tudi do tega mlina. Tu zagleda dečka svojega ubožnega soseda, pa ga vpraša: „Kako pa ti sémkaj prideš?“ — Deček odgovori, kako sta ga potnika sémkaj dovela, in kako se je tukaj v mlinarja izučil.

Bogati gostilničar osupne. Gostilničar napiše pismo, in reče prav prijazno dečku, naj bode tolikanj dober, in to pismo prinese njegovi ženi. V pismu pa je stalo tako: ko pride dečko s pismom, ti zakuri peč kakor za veliko peko, nato pograbi dečka, noter vrzi in sežgi.

Deček takoj obljubi, in nese pismo v gostilničarjevo hišo. Na potu sreča Gospoda s Petrom, kako počivata pod drevesom. Vprašata ga, kam ga vodi pot. Deček jima odgovori, da ima v hiši svojega nekdanjega soseda oddati pismo njegovi ženi. Potnika mu velita, naj gre tjakaj v imenu božjem. Ko stopi dečko v gostirjevo hišo, izroči deček pismo, žena pa bere v pismu — imeli so namreč samo enega otroka, hčer, ki je imela podedovati vse obilno premoženje — žena bere v pismu tako: da ima neutegoma dati hčer temu dečku v zakon; ako tega ne stori, vrgel bo gospodar v peč obedve. Žena poskrbi, da se hitro izvrši, kakor je mož zapovedal.

Bogati gostilničar se napoti domov. Doma ga pozdravi dečko: „Dober dan, oče!“ —

Bogati gostilničar se silno čudi takemu pozdravu in od tega človeka. Vpraša ženo, kaj je na tem. Odgovori mu žena, da je vse tako, kakor je on sam pisal. Gostilničar ne verjame, ko pa prebere svoje pismo, se umiri. Storjeno je bilo vse tako, kakor je stalo v njegovem pismu; vedel pa je, da on ni tako pisal. Slutil je, da bi mogla potnika biti iz one družbe, ki jo zbira okolu sebe „tesarjev sin“, ki daje vsem višim toliko govoriti in skrbeti in opraviti. Napoti se k Leviju, svojemu dobremu prijatelju, kateri mu je bil naklonil že mnogo zaslужka. Ta Levi je bil takrat zakupnik carine, ter je imel po vseh krajih svoje vohune. Izmed teh je bil tudi bogati in škopi gostilničar Samogrel. Ko se snideta, Levi in Samogrel, dopoveduje mu gostilničar Samogrel, kako se mu je dogodilo s Simonom, siromaškim sinom revnega soseda. Ugibata na vse strani. Levi carinar, reče: „Meni se tako dogaja prav velikokrat. Ustavljam četco, naj mi plača cestarino, zapiram ograje; pa je, kakor bi jih ničesar ne držalo. Prav nič se jih ne bojim, onih, ki hodijo z Nazarejcem, pa vendar si jim

kaj ne upam. Enkrat sem bil prijel tistega ribiča, pa me je potresel, in še sedaj se mi zdi, da nisem več tako velik, kakor sem bil. S temi ljudmi mora biti nekaj posebnega, kakor jaz pravim, in kakor ti govoriš.

V tem slišita stopanje. Zagledata zaprašena potnika. Samogrel izpregovori: „To bota ona dva. Skrijva se.“ Potnika prideta bliže, vprašata: „Prijetelja! imata kaj okrepila?“ — „Nič“, odgovori Samogrel. Nato reče Gospod — on je bil in njegov učenec Peter. „Levi, upam, da me še povabiš; in tvoj zet Simon“, govori Gospod obrnjen k gostilničarju Samogrelu — „mi bo tudi še pomagal.“

Tako je bilo. Levi, pozneje bolj znan pod imenom Matej, je bil Gospoda povabil v gosti, in štirikrat povrnil, kar je koga ukanil; Samogrelov zet Simon, ki je imel dva sina, Jožefa in Aleksandra, prav vrla mladeniča, kot poštenjaka znana daleč na okolu, in s katerima je polje obdelaval, ta Simon je tudi pomagal Gospodu, ko mu je nosil težko breme križa.

6. Beli golob.

Bilo je pred tristo leti; božična noč je bila. Na straži je stal mlad vojak. Noč je bila silno hladna; tudi vojaku je bilo silno hudo pri srečju.

Zvonovi zazvoné o polnoči. Mnogim je ta glas znamenje veselja, a mlademu vojaku je bil glas bridkosti; spomnil se je, da je v četi sovražen, ker ga stotnik rad ima.

Drugi dan so našli vojaka mrtvega. Vojak je bil slutil nesrečo, zato mu je bilo tako težko pri duši. Hudobnež pa se ne plaši nobenega svetega časa, tudi ne božične noči.

Iskali so hudodelca, pa ga niso našli, dasiravno so ga iskali vse leto. Sum pade na starejega vojaka, le sum; res pa je bil nedolžen. Ali to mu ni nič pomagalo, opravičiti se ni mogel, stareji vojak.

Bilo je spet o božiču. Vojaku so prelomili paličico, vrgli mu jo pred noge, s tem mu povedali, da je življenje zapadel.

Takrat je bila navada, da so z malim zvonili, dokler so grešnika usmrčevali, in še

po smrti njegovi pol ure, in se je za pokoj njegove duše sveta maša opravljala.

Zatrjeval je vojak mašniku, da je nedolžen kakor novorojeni otrok.

Mašnik mu reče: „Ker ti je umreti, daj mi znamenje, da si nedolžen.“

Siromak je obljubil, ako bo dopustil dobrotljivi Bog.

Zvonček zazvoni, mašnik pristopi k altarcu opravljat sveto daritev.

Ko mašnik prispe do povzdigovanja, vojaku odsekajo glavo. Bilo je tudi o božiču po polnoči.

Zdajci vzleti pred mašnikom bel golob, kakor paden sneg.

Duhovnik se je vzveselil, da je vojak pravo govoril.

Beli golob pa je bila duša usmrčenega, ki je vzletela v nebesa.

7. Stari dan.

V vasi Mačkovci je živel star kmet Goroduh s svojo ženo, ki za starost še nista nič preskrbela, da bi bila dejala kaj na stran za „stari dan“. Goroduh reče svoji ženi nekega dné: „Veš kaj, Avša, tako ne pojde; ne smeva vsega zadejati, nekaj mora ostati za „stari dan“. — Goroduhova Avša je bila zadovoljna s tem predlogom, pa sta jela ščediti, in v kratkem sta priščedila okroglih tristo forintov za „stari dan“. Goroduh je bil z dóma po opravkih. V mraku pride k Goroduhovi hiši berač, prav star človek, ter prosi Avšo okrepila in prenočišča. Avša mu reče, naj sede. Starec sede, in sedeč jame vzdihovati, stokati, tresti se od slabosti, ter govori sam seboj: „Pač res, tako je, stari dan, stari čas.“ — „Kaj? kaj pravite?“ vpraša hitro Goroduhovka, „stari Dan? Kaj ste morda Vi stari Dan? Za tega sva že dolgo dévala na stran.“ To izgovori, in teče po tistih tristo forintov, in ko jih prinese, dá jih beraču, in reče: „Nate jih, le uzemite jih. Hvala Bogu, 'da se je našel človek, in da

sem rešena te sitne skrbi.“ — Berač se čudi in debelo gleda; ne reče pa nič, le pohlevno vzprejme denar, pa tiho ustaja na odhod. — Avša mu govori: „Le ne čudite se in ne obotavljajte se tolikanj. Prav tristo jih je, ne več ne manj.“ Starec ni hotel denarja šteti, kar pobrisal jo je. — Ko pride domov kmet Goroduh, hiti mu naproti Avša, njegova žena, vsa vesela: „Ti Jur, stari Dan je bil tukaj; dala sem mu denar, sedaj bodeva brez brige živela in pa v miru.“ — Pa ni bilo tako. Goroduh stopi korak nazaj, odpre usta na stežaj, in ta hip pade na ubogo Avšo ploha nehvaležnih besedi. To se zna, da mu je Avša vsako popravila in pregriznila. A ves ta hrup berača ni privabil. Ni bilo drugači, kakor začeti sta morala varčevati od kraja. — Pamet ženska neče umévati, kaj je stari dan.

8. Neverna kraljevna.

Bil je kralj Artabáz, ki je imel hčer Egbátano. Egbátana je rekla, da hoče samo tistega za soproga, ki ji bo kaj takega pripovedoval, da mu poréče: „To ni res!“ in po smrti kralja ima dobiti dežele Kapadókijo, Paflagónijo, Bitínijo, v katerih se seje srebro in pobira zlato in kopljejo dijamanti; če bode pa dotičnemu povedniku verjela, takrat pa zapade glavo, ki se mu odseka. — Mnogo jih je bilo prišlo poskušat svojo srečo, da bi dobili kraljevno in prelepe dežele, a nobenemu se ni posrečilo, povedati ji kaj takega, da bi bila verjela, in poizkušniki so morali pustiti glave. Sedaj pride star vojak iz Kurenájke, po imenu Katilína, ki je že toliko poizkusil, da bi bil skoro z življenjem na vešalih obvisel. Odsluženi, zapojeni, potepeni vojak pride v Ankuro, prestolno mesto kralja Artabáza, poizkusit svojo srečo, ker za življenje mu tako dosti ni bilo. Kraljevska hči Egbátana se je veselila, da bo število glav pomnožila, nasajenih po železnih klinih grajskih vrat. Zadovoljna pusti prédse vojaškega

starca, in mu reče: „Sedaj pa pripoveduj!“ Stari vojak ne premišljuje dolgo, pa jame: — „Na svetu ni toliko zemlje, kolikor je za nohtom črnega, da bi je jaz prehodil ne bil. Videl sem, kaj se kuha v središču zemlje, in kakošna je tista Hefájstova kovačnica. Tudi v nebesih sem bil. Ko sem si bil vse ogledal, tudi zidovje nebeških gradov, sem se bil tako izzrl, da nisem vedel nazaj na zemljo. Iskajoč izhoda naletim na slamorezca, tega vprašam: „Ljubi prijatelj, ali mi veš povedati, kje se gre na zemljo dolu?“ Nato odpre zaporko, rekoč: „tukaj se gre dolu.“ — „O to je grozno globoko“, odvrnem jaz; „tu bi si mogel zlomiti roke in noge, in pa še glavo razbiti.“ Slamorezec mi pokaže velik hrib slamoreznice, kakor pesek drobne, — „to slamo skupaj zveži, pa si narediš vrv, ki bo segala do zemlje.“ Tako storim; zvežem vso slamo, in dobim dolg konop, ki ga privežem pri zaporki, in tako drčim sedaj dolu. Ko pridrčim do konca, je bilo še veliko do zemlje, in sedaj sem visel v zraku. Kaj storiti? ta konec pribijem v zrak; nato sežem v žep, odprem nožiček,

prerežem vrv pri zaporki, ter jo spustim dolu. Pa zopet ni dosegala zemlje. Obrniti vrvi nisem mogel, ker sem jo enkrat že bil. Sedaj si mislim pomagati s skakanjem. In res skočim na zemljo. Skok je bil tako velikanski, da sem greznil v zemljo do ramâ. Bil sem v zemlji kakor vanjo pribit, ter nisem mogel vùn priti. Dolgo sem tičal v zemlji zasut. Nato pritihotapi k meni lisica, ki me pa ni videla. Pograbim jo za rep in zakričim: halo-peks! Tega se je lisica tako prestrašila, da je silno poskočila, in mene iz zemlje potegnila. Nato je lisica rep tako neznanski k sebi pritegnila, da sem ji v trebuh padel, in se za njena jetra obdržal, sicer bi ji bil skozi gobec vùn priletel, ker sem že dan videl.“ — Kraljična Egbátana je vse to mirno poslušala, in vse verjela. Zato nadaljuje stari vojak. „Privežem se z nitjo za srce, in nato grem na izprehod v velikem mestu Pergamu. Tu so sodili Mosha. Tožen je bil zastrupljevanja. Mož pa se je zagovarjal s toliko besedovitostjo, da je vse jokalo, in da sem stal do kolen v solzah. Na drugem kraju je stal slokovit mož, Minus-

nermus iz Kolofóna. Ta je govoril tako prepričavno za Klitemnéstro, da je nedolžna, da so mu pritrjevale celo opeke po strehah. — „Česa so pa dolžili Klitemnéstro?“ vpraša v radovednost spravljena kraljična. — „Tožili so jo, da je s poti spravila svojega soproga Agamémnuona.“ — „Zakaj pa?“ nadaljuje čimdalje radovedniša Egbátana. — Stari vojak odgovori: „Zato, ker je rekel, da si ti prav grda babura.“ — Nato zavpije kraljična Egbátana: „to pa že ni res!“ Tako se je zarekla kraljeva hči. Dati je morala roko staremu vojaku Katilíni. Nato so bile velike gosti. Kraljeviču in kraljični se je nazdravljalo od vseh strani. Drugi so kričali „živio!“ tako hudo in neprestano, da so nekateri teh še sedaj preglašeni. Pozneje je dal kralj Katilína svoji sloveči soprogi na čast zidati slavno mesto, imenovano po njenem imenu, Egbátana v Medovini.

prerežem vrv pri zaporki, ter jo spustim dolu. Pa zopet ni dosegala zemlje. Obrniti vrvi nisem mogel, ker sem jo enkrat že bil. Sedaj si mislim pomagati s skakanjem. In res skočim na zemljo. Skok je bil tako velikanski, da sem greznil v zemljo do ramâ. Bil sem v zemlji kakor vanjo pribit, ter nisem mogel vùn priti. Dolgo sem tičal v zemlji zasut. Nato pritihotapi k meni lisica, ki me pa ni videla. Pograbim jo za rep in zakričim: halo-peks! Tega se je lisica tako prestrašila, da je silno poskočila, in mene iz zemlje potegnila. Nato je lisica rep tako neznanski k sebi pritegnila, da sem ji v trebuh padel, in se za njena jetra obdržal, sicer bi ji bil skozi gobec vùn priletel, ker sem že dan videl.“ — Kraljična Egbátana je vse to mirno poslušala, in vse verjela. Zato nadaljuje stari vojak. „Privežem se z nitjo za srce, in nato grem na izprehod v velikem mestu Pergamu. Tu so sodili Mosha. Tožen je bil zastrupljevanja. Mož pa se je zagovarjal s toliko besedovitostjo, da je vse jokalo, in da sem stal do kolen v solzah. Na drugem kraju je stal slokovit mož, Minus-

nermus iz Kolofóna. Ta je govoril tako prepričavno za Klitemnéstro, da je nedolžna, da so mu pritrjevale celo opeke po strehah. — „Česa so pa dolžili Klitemnéstro?“ vpraša v radovednost spravljena kraljična. — „Tožili so jo, da je s poti spravila svojega soproga Agamémuona.“ — „Zakaj pa?“ nadaljuje čimdalje radovedniša Egbátana. — Stari vojak odgovori: „Zato, ker je rekel, da si ti prav grda babura.“ — Nato zavpije kraljična Egbátana: „to pa že ni res!“ Tako se je zarekla kraljeva hči. Dati je morala roko staremu vojaku Katilíni. Nato so bile velike gosti. Kraljeviču in kraljični se je nazdravljalo od vseh strani. Drugi so kričali „živio!“ tako hudo in neprestano, da so nekateri teh še sedaj preglašeni. Pozneje je dal kralj Katilína svoji sloveči soprogi na čast zidati slavno mesto, imenovano po njenem imenu, Egbátana v Medovini.

9. Rajska deklica.

Dorobanka je imela dvoje otrok, dečka in deklico. Deček je bil poreden, prav nič priden; deklica je bila pridna, prav dobra; dečka ni maral nihče, deklico pa je vsaki rad imel. Nekega dne dobita vsaki lepi kos kruha, ter se napravljata, da bi šla v hosto natirat dračja in sušinja. Deček je hodil zmeraj naprej. Sreča ga možiček, pa ga prosi, naj mu odlomi majhin košček, ker je tako hudo lačen. Deček odgovori možičku, da mu nič ne dá, prav nič. Nato pravi možiček: „Nič ne dene, pa potrpi; jaz ti pa vendar lahko nekaj podarim“ — rekoč mu dá zaklopnico (škátulo) — „pa je ne odpiraj, preden domov ne prideš.“ — Ne preteče veliko časa, pa pride po potu stara ženica, in sreča deklico, in jo prosi prav lepo malo kruhka, tako da stopijo deklici solze v oči, pa dá starki kar ves kos. Zato ji dá starica tudi zaklopnico, in reče: „Pa je nikari ne odpiraj, preden nisi doma.“ — Tako hodita po hosti vsaki s svojo zaklopnico. Deček se ne more premagovati, pa reče: „Jaz moram

vedeti, kaj je v zaklopnici, na vsaki način, in ko bi mi šlo za življenje.“ — Sestrica mu brani, naj tega ne poskuša, naj raji sluša, saj mu je možiček odločno prepovedal odpirati jo. Ali, deček ne posluša dobre sestrice; odmakne pokrov, in vùn skoči hudobec, ki dečka pograbi, in ga uzame seboj dolu. — Ko pa deklica svojo zaklopnico šele doma odpre, stopi vunkaj sam Krišček, ki je bil silno lep. Krišček pelje deklico v raj, tam ji razkazuje vse lepote in krasote, katerih se deklica ni mogla nagledati. Dolgo sta hojévala po zlatem in prelepem raju. Na koncu ji reče Krišček: „Ljubi otrok, zdaj moraš pa umreti tudi ti.“ Krišček se je dotakne, in deklica zaspi. Telo so ji položili v zemljo, duša njena pa je bila šla, vsa v svetlobi, pred ljubo Mater božjo, ki jo je objela, in pokazala Bogu Očetu. Tisti dan je umrlo še dosti visokih gospodov in grofov in knezov in kraljev, pa ti so smeli za deklico stopati le prav ponižno, in še to le prav od daleč, in še niso prišli do nje.

10. Peter in Gospod!

Ko je sveti Peter še z Gospodom po svetu hodil, prideta v Majn. Pred hišnimi vratmi vidita ženo, ki je silno togovala po svojem rajniku možu; mož ji je bil zapustil tudi petero nepreskrbljenih otrok. Petru se v srce smili uboga udova, pa reče Kristusu: „Gospod, pomagaj! Daj nji moža in otrokom očeta!“ Gospod se dá pregovoriti, gre s Petrom v hišo k mrliču, pokliče ga v življenje, da imajo otroci očeta. — Nato gresta dalje. Pred mestom najdeta potóčino. Gospod se pripogne in potegne ribo iz vode, ter jo nese seboj. Spotoma zadeneta na peščen grič. Gospod obstoji pri tem peščeniku; pa ukaže Petru, naj v pesku izkoplje globoko jamo. To Peter stori. Noter dene Gospod ribo, vso živo, ter reče Petru jamo zasuti. — Ko preteče eno leto, prideta zopet v tisti kraj. Na peščenem griču vidita vešala, na vešalih pa človeka obešenca. Gospod pokaže proti vešalam, in reče Petru: „Vidiš, ta je tisti mož, ki si pred enim letom zanj prosil, in sem mu življenje dal, ki pa zdaj mrtev

visi na vešalih, zavoljo storjenih hudobij.“
 — Potem stopi Gospod s Petrom na tisti kraj, kjer sta bila živo ribo v pesek zakopala, in katero Gospod zopet živo izkoplje in izvleče. Gospod jo dá Petru, in mu reče tako: „Kakor more riba živeti v pesku, tako se more tudi mati preriniti s peterimi otroki.“

11. „Krita soditev:“

Debel sneg leži po tleh. Kader stopi nanj potnikova noga, kar ječí pod njo. Smreke so pobeljene, s srebrom obložene, ves gozd se sveti v biserih. Hladno je, saj je decembra, v letu Gospodovega odrešenja 1600; nocoj se obhaja rojstvo Gospodovo.

Tam stoji Bežigrad. V gradu je vse živo. Konji rezgetajo, psi lajajo, možki hitévajo semtertja. Gospoda se napravljajo na pólnočko. Res? Ne! Gospoda se pripravljajo na lov, četudi je sveta noč. Bežigradu go-

spod je vitez Rativoj*), srdovit človek, trdega srca.

Oprode in drugi bojni tovariši jezdijo veseli v bliščeči gozd, vsaki s svojim sledovnim psom in gonjačem. Tu je bilo dosti nesvetega hrupa. Samo vitez Rativoj jaha zgrbljenega čela. Morda mu vest očita, da je dal kmeta Potokarja do mrtvega tepsti, ker ni padel predenj na kolena, in mu čevlja poljubil. Morda čuti grižljaje v duši, ker je dal mlinarjevega sina prehitro obesiti, češ, da streže gospodu vitezu po življenju.

Tako pridejo v gozd. Vitez zasliši, da tam v strani poka vejevje. Izpodbôde konja tjakaj. Tam najde kmetiča Sirotiča. V hudi zimi je sirotič pobiral sušinjje, suho vejevje, da bi se družina doma pri peči ogrela. To dračje mu je bilo privoščiti.

Vitez Rativoj zagrmí nad kmetičem Sirotičom: „Kaj delaš tukaj, v mojih gozdih, ti pasja duša?“

*) Tako so ga klicali „po domače“. A gospoda je bilo sram lepega domačega imena. Prevrigel si je ime, z imenom pa tudi poštenje. Po takratni navadi je bil znan kot: Ritter von Kriegenfurt. — V oni dobi je bila slovenščina ponekodi dekla celo na kmetih.

Kmetič je molčal, ves prestrašen. Iznovič ga vpraša vitez še trje in huje.

Sirotič odgovori: „Odpustite, milostivi gospod; imam doma ženo in otroka, oboje bolno; pa ni ogreva, sem pa to-le pobral.“

„To je moje! Moji gozdi niso, da bi jih kvaril vsaki kmečur. Spravi se mi, da te ne vidim, če ne se lahko pripeti nesreča.“

„V srdovitosti gotovo; saj ste znani kot hud gospod.“

Rativoj je bil razjarjen. Potegne iz tula strelico, napne lok, strelica sfrči v kmetiča, kmetič se zgrudi v kri. Sirotič ni nosil svežnja domov, prezebli in bolni družinici ogreva.

Kriegenfurt se je vračal na svoj grad, še bolj mračnega čela, še bolj hudega srca. Sveta noč je bila žalostna v gradu, a še bolj žalostna v Sirotičevi hišici. Zvonovi so peli slovesno: Mir ljudem na zemlji; a tukaj sim je prišel nemir.

Na Bežigradu je bil dobrosrčen hlapec; ta je poskrbel Sirotiču za krščanski pokop.

* * *

Preteklo je leto. Kriegenfurt se je dal malo videti zunaj, in še takrat v družbi

oboroženih hlapcev. Vedel je, zakaj. Kader postave niso mogle do živega mogočnemu hudodelcu, takrat ga je pravica dohitela iz krite soditve*). — Nekega lepega jutra najde vitez na grajskih vratih pribito pismo. Klicalo ga je pred krite sodnike. Smejal se je na vse grlo vitez, da bi se zagovarjal pred kmetsko živino. Pa s smehom ni bilo opravljeno. Grad dá ostro stražiti noč in dan. Pa s stražo tudi ni bilo opravljeno. V zori svitlega jutra dobi vitez zopet pismo na vratih pribito, v katerem je bral, da so mu „kriti sodniki“ odrekli telo in življenje, a dušo priporočili usmiljenemu Bogu. Zdaj se vitez ni smejal. Dobro je vedel, da je taka obsodba doletela vsakega hudodelca; prav takrat, ko se je čutil najbolj varnega, dúrnila mu je par palcev ostrega železa v srce, ali pa ga zadavila z vrbovimi vitrami.

Vitezu usoda ne daje mirú; preveč se čuti zaprtega. Vleče ga vùn, na lov. Hudodelca žene usoda na kraj zaslužene kazni.

*) To so bili sodniki ponočni, ki jih niso poznali; ti so hudodelca — brez c. kr. gosposke — obsodili, in tudi smrtno obsodbo izvršili; sodci so bili navadno priprosti kmetje. — (Vehmgericht, Vehme.)

Bilo je mrzlega meseca decembra, prav tistega dné in svete noči. Sneg se je čarobno lesketal po smrekovih vejah.

Glasí se veseli halí haló sedaj tu, sedaj tam. Jeleni skačejo, srne tekajo, grmovi pokajo, lovci trobijo, gonjači in psi hité za divjačino. Vitez zaide v goščavje; s seboj uzame tri oborožence. Kraj ima pred seboj, na katerem vidi obletnico hitrega umorstva. Stopi s konja; dolgo ogleduje nesrečno mesto. Služabniki ostanejo zadaj, da bi viteza ne motili.

Zdajci zacvili vitezov sledovni pes; enkrat, in nič več. Služabniki prileté; psa najdejo mrtvega, a gospoda v krvi, pojemajočega, z bodalom v srce zasajenim, s pravorekom „krite soditve“. Molčali so služabniki. Mrliča so položili na konja. Konj je stopal prav žalostno v grad. O polnoči so zvonili zvonovi, slovesno kakor vedno. Gospodovi milosti pa bodi priporočena duša vitezova, ki je bil v spravo za svoje grehe pokopan.

12. Herodove sanje.

V Jeruzalemu je še vse na nogah. Potniki prihajajo, trgovci odhajajo; ti jež, ti peš, ti na kolih, ti na vozéh, ti na oslih in velblodih. Po vseh cestah in ulicah je živo. Jeruzalem je z ljudmi kakor natlačen. Mnogi morajo ostati zunaj mesta, ker notri prostora ni. Odkod tolika gnječa in vreva? Cesar je zapovedal vesoljno popisovanje.

Herod — lizuni so mu rekli: „Veliki vladalec“ — se je nocoj*) nemirno premetaval po svojem ležišču. Po glavi mu je hodil slavni rimski cesar Avgust: da ga imenujejo Božanstvo, da mu zidajo temple, da mu zažigajo kadilo, da ga molijo. Tudi Herod je hotel biti velik, ne samo po imenu, tudi dejanstveno; velik kakor Sesóster, kakor Daríj, kakor Aleksander. Kraljevino je hotel izpostaviti, kakor nekdam Sirjani in Perzijani, kakor sedaj Rimljani, ki segajo daleč tja do Indije. Izvoljeni narod ne bo hlapčeval poganom, Azija ne bo poslušala Rima.

*) V noči od 24. na 25. december, v letu 474 po ustanovljenju Rima.

Vojaki rimski stražijo pred Herodovo palačo; malomarno sloné ob stebrih, gledajoč v daljavo, kako veter sestavlja z oblaki čudovite prikazni. Steklo kaže pol ure pred polnočjo.

Kralju se zazdí, da vidi v daljavi svitlo točko, ki se povečuje v zvezdo; na čelu mladeniča, angela, tožnoličnega. Herod upraša prikazen nekoliko vznemirjen: Kdo si ti, in kaj mi naznaniš? — „Jaz sem tvoj varih“, odgovori mladenič, bolestno, žalostno, pa tako ubrano, kakor bi veter popihal po harpe žicah. „Ti hočeš biti kralj vsemu svetu, kralj vseh kraljev na zemlji, ti hočeš biti Bog vsemu svetu, pa si le ubogi človek in velik bedak.“

„Kaj me je že drugi pretekel?“ poizveduje Herod. „Bučí li ustaja v Rimu? Je-li preminol božanstveni car? Ali ne bo več sveta?“ — „Tako je!“ odgovarja zvezdovati mladenič božji. „Ne bo več sveta, kakor je sedaj. Prenehali so božanstveni carji, ker rodi se nocoj božanstveni car. Kralj vseh kraljev te je že pretekel.“

„Ni mogoče“, vzdihuje težko sopeči Herod. „Kaj bomo na večno strežaji?“ — „To je

umevati drugače. Rodí se kralj, pa bo hlapec. Rodí se Bog, pa bo človek. Božanstveni car se bo žrtvoval za svoje služabnike.“

Zopet se zakrohoče Herod. „To ne gré. Ljudje porekó, da je to neumnost: hlapec in kralj obenem. Za nas je to naravnost pohujšanje: hlapec in Bog; saj imamo že Boga, mogočnega, čez vse druge, ki je bil b'rešít *)“ — „Začenja se novi čas. Kraljeval bo tisti, ki bo služil“, nadaljuje zvezdonos. „Ustvarja se novi svet. Hlapec in suženj bota kakor nijun gospod, enakopravna, slobodna. Vsa pravica, vsa sloboda bo pod varstvom bodočega kralja. Herod, hočeš biti velik po njem, v njegovi službi?“

„Jaz delam, kar hočem“, odgovarja Herod nevoljno. „Kdor mi je na poti, brenem ga s poti. Kdor se mi ustavlja, zmečkam ga, kakor muho.“ — „Priti ima tisti, ki ga čakajo vsi narodi, tisti božanstveni kralj, po katerem vladajo vsi drugi kralji.“

„Po katerem vladajo kralji, da! tako stoji v naših svetih pismih. Zato hočem biti jaz vrhovni kralj, da bodo drugi vladali po meni,

*) V začetku, od vekomaj; pri Bogu ni začetka, ne konca.

da jaz ne bom nikomur odgovoren, tudi ne Bogu!"

Herod: „Kaj se briga Bog za nas! Kaj nima dosti opraviti v nebesih?“ — Zvezdovati: „Ti ga v svojem napuhu sramotiš. In ta čas se je porodil na svet. Podoba ima neznatnega deteta, pa je vendar kralj nad vsemi kralji. Veljala bo njegova postava. Kteri ji bodo služili, oni bodo vladali; kateri se bodo branili, one bo strl v svoji jezi, kakor lončar razbije nevredno posodo. Herod! služi temu otroku, in tvoje ime bodo blagrovali vsi rodovi.“

Herod: „Jaz, veliki, služil, otroku? Zadržim ga, prebodem ga, zmanem ga v prah in pepel, ki mi bo velel — služiti!“

Tako govoreč, blisne Herod pokoncu, da razjarjen popade Zvezdonosca. Ali podoba mu izgine iz rok kakor megla, in zdelo se mu je, da pada v neznanski prepad.

Herod telebne na svoje ležišče potan, težko dihajoč. V sobi je temno. Potegne zaveso z okna; pa tudi soparno, vroče je v sobi.

„Môra me je tlačila“, pravi Herod, ko si ogrinja plašč, da bi stopil na pomolj, da bi

se ohladil. „In kako čudne sanje to! Kralj hlapčuj višemu! Kaj mi ni rekla védežnica, da sem namenjen za kaj velikega?“

Stoječ na strehi, vidi črno temo. Slabotna mesečina se preriva skozi oblake. Nekaj mu pravi, da v senci njegovega žezla naj bodo združena vsa ljudstva.

Obrne se na pogorje, južno od Jeruzalema. Na pogorju je svitlo, kakor bi bilo odprto nebo. Vidi se, kakor bi se pretakala dolu bela velika luč, tja po okolici Betlehema. Tamkaj se vse leskeče, drugodi je vse s temo pokrito.

Prijetni vetrič pihlja od Betlehemščine; s seboj nosi lagotno, prijetno vonjavo; listje na palmah in sikomorah pa vzbuja, kakor bi jim šepetal nekaj nenavadnega. Herod poostruje sluh. Slišati méni neke glasove, neko ubrano petje, kakor bi se glasilo: „Slava Bogu v višavah“, in potem: „Mir ljudem na zemlji.“

Ti so bili angelov pozdravi, namenjeni od Jehove ljudem. Veljali so tudi kralju Herodu; toda kralju Herodu niso mogli koristiti, ker mu v sreču ni bilo „dobre volje“.

13. Judje in svinjina.

Ġádara je bilo mesto onstran Jordana v Palestini. Tu so prebivali največ Grki ali pogani. Naseljenih je bilo tudi precej judov. Ġadarjani so redili svinje, in ž njimi trgovali. Znano je, da je svinjina judom prepovedana. Pa se je našlo tudi takih judov, ki se niso menili za to prepoved. V tem mestu je tudi bilo, da je mnogo svinj v vodo skočilo, ko je Ġospod to dopustil.

Ko se je Ġospod drugi pot tu mudil, posmehovali so se mu judje, češ, sedaj bomo videli, kaj zna, kaj more, kaj vé, ki tako uči in prerokuje. Postavili so juda pod sod. Ġospod pride blizu, judje pa ga vprašajo: „Učenik, ki vse veš in znaš, ki si veliki v Izraelu, povej nam, kdo je pod tem sodom?“

„Tega vi ne veste“

„Vemo, pa hočemo znati, če ti veš, ako si prerok“

Ġospod odgovori: „Pod sodom je prasec.“

Vsi judje se zakrohota.

„Zdaj vemo, da si slepar, in čemu se družiš z očitnimi grešniki.“

Judje odvalé sod, da bi Gospodu pokazali njegovo zmoto. Ali, kako se prestrašijo, ko vidijo svojega sobrata — izpremenjenega v prasca, ki divje skoči izpod soda, ter se pomeša med druge svinje.

Judje so hiteli za njim, da bi uzeli svojega tovariša; ali kakor so ga iskali med praščiči, najti ga vendar niso mogli, ker je bil drugi drugemu podoben.

Od tistega časa judje ne jedó svinjine, ker ménijo in se bojé, da bi koga svojih ne umorili in pojedli.

Einsiedel, Paroch. jov. 1858. 296, 1.

14. Največa glasba.

Ta je bila, ko so posvečevali Salomonov tempel v Jeruzalemu. David, kralj, sam velik skladatelj, igravec, pevec, je izpopolnil šolo prerokov in pevcev, ktero je bil ustanovil Samuel. V službo božjo je postavil David štiritisoč hvalopevcev, pod vodstvom Asafa, Jedituna, Hemana in njih štiriindvajset sinov.

— Salomon je bil tudi veliki pospešnik svete glasbe in godbe. Davidovim 288 igravcem na cimbale, pevala, harfe, je pridružil Salomon še 120 duhovnikov, trobečih na trobente in mnogo kotlavcev. Ob posvetilu je bilo torej 8000 pevcev in 12.000 glasbavcev. To je bil najmogočnejši pevski zbor!

„Bilo pa je, kakor bi bil samo jeden, ki trobenta, jeden, ki pôje, kakor bi slišal jeden glas, ki hvali Gospoda. In ko se je glas vzdignil, napolnjena je bila hiša kakor z meglo, tako da duhovniki niso videli opravljati svoje službe zavoljo megle, zakaj veličastvo Gospodovo se je širilo v hiši božji.“

V tempeljnu je bilo spravljenih 40.000 godal in glasb, okrašenih s srebrom ali zlatom, orodje, katero je rabilo 40.000 glasbenikom.

Izmenoma je bilo v templu 24.000 duhovnikov v štirih oddelkih, in 38 levitov; torej je umevno, zakaj so bili judje tako ponosni na svoje svetišče.

15. Razgovor otrokov z modrijanom.

Fantin, bogoljubni otrok, je veliko slišal o nekem silno učenem možu, ki je tako moder, da vse vé in zna, in da je Fantin proti njemu kakor muha. Fantin je bil žalosten tega, saj je tako zvesto poslušal v šoli in v cerkvi. Rekli so mu, da je že pol modrosti, če takega učenjaka le upraša. Ko zagleda Fantin tega grozno učenega modroslovca, prosi ga, naj mu odgovori na nekoliko uprašanj, da bo vsaj pol modrosti deležen, da ne bo kakor bedast koštrun, češ, drugo polovico mu bo že enkrat Miklavž prinesel. Mladi modrijan smejaje privoli v Fantinovo radovednost. Izpraševanje se začne na trgu, pred mnogimi poštenimi ljudmi, ki so ravno iz cerkve prihajali. Fantinovi stariši so bili tudi zraven. Razgovor je bil ta:

Deček: Kaj je najbolje na svetu?

Modrijan: Dober prijatelj.

Deček: Ne! Dobra vest.

Deček: Kdo je najmodrejši na svetu?

Modrijan: Ki je bral najbolje knjige.

Deček: Ne! Kdor se sam pozna.

Deček: Kdo je najneumnejši na svetu?

Modrijan: Ki najmanj vé.

Deček: Ne! Ki se s svojim znanjem baha.

Deček: Kteri stan je najboljši?

Modrijan: Učenjaški stan.

Deček: Ne! Krščanski stan.

Deček: Kaj je najbolj častno?

Modrijan: Hrabrost v vojski.

Deček: Ne! Ponižnemu biti v sreči.

Deček: Katera je največja umnost?

Modrijan: Vladati svet.

Deček: Ne! Vladati samega sebe.

Deček: Kdo je najbogatejši?

Modrijan: Ki ima največ denarja.

Deček: Ne! Ki je z malim zadovoljen.

Deček: Katera je najmočnejša žival?

Modrijan: Lev, kajpak.

Deček: Ne! Črvič, ki leva in človeka pojé.

Deček: Katera žival pije najnemirnejšo
pijačo?

Modrijan: Riba, ki morje pije.

Deček: Ne! Komar, ki sesá človeku kri.

Okolustoječi so ploskali Fantinu. Modrijan je bil tega nevoljen; zato ga upraša:

„Kdo te je naučil odgovarjati tako umno?“

Deček pokaže na svojega očeta Resničarja in na svojo mater Priproščino, rekoč: „Ta dva sta me učila.“

Modrijan se obregne, pa dé: „Jeden norec more več vprašati, kakor deset modrih odgovoriti. Sedaj hočem pa tudi jaz postaviti par uprašanj.“

„Le dajte, učeni gospod! Morda sami dokazete na sebi, kar ste rekli.“

Navzočni so se na glas smejali. Gospod pa jame:

Modrijan: Kako velik je svet?

Deček: Tako velik, da ga Bog sam obseže, pa vendar ne tolik, kakor ničémernost dozdevne učenosti.

Modrijan: Kaj je Bog delal, preden je svet ustvaril?

Deček: Šibe je pletel, da bo tepel prešerno radovednost, ki zapeljuje in bega poštene in nedolžne.

Modrijan ni hotel več vprašati, ker navzočni so pokali ob kolena. Modrijanu so se krohotali, dečku Fantinu pa so hvalo ploskali.

16. Kaznovani stotnik.*)

Ivan Čebelovec je bil čvrst dečko, doma iz Dola. Znal je žvižgati najlepše, kakor noben fant ne. Bil je rad vesel, pa pri vsem tem pameten. Vzeli so ga k vojakom, kjer je bil precej za krilnika.**). Kakor povsodi in vselej nahajajo se tudi med vojaki dobri in plemeniti ljudje; najde se pa tudi kaki spak. Tako so imeli takrat vojaki hudega stotnika Jekliča, ki je fante držal silno trdo; srce mu je kar veselja poskakovalo, kakor mlado tele, kadar je koga zalotil, ker potem ga je dal — za vsako malenkost — ostro kaznovati. Na Čebeloveca je imel pa stotnik Jeklič še posebno piko in pa veliko. Zakaj? Čebelovec se je bil čez

*) To so nam oče pripovedovali že pred dvajsetimi leti. Našel sem isto v »Pilger«-ju 1887, str. 157, prav to dogodbo, izvršivšo se na drugem kraju.

***) Flügelmann.

stotnika pritožil, da se mu očitna krivica godi, in tedaj jestotnik pihal nanj, kakor gad v pracepu. Vojaki stotnika niso ljubili, bali so se ga pa. — Nekoč potegne Čebelovec „slučajno“ tako številko, da je moral na stražo od jednajste do dvanajste ure, ob uri duhov in strahov, kakor pravijo. Stražili pa so na Gradu (ljubljskem) smodnico*), staro, kjer stoji sedaj prijazno poslopje. Okoli stare smodnice je to uro vedno strašilo. Mnogi vojak se je „umek-nol“. Drugi dan seveda je bil pobežnik osramočen in občutno kaznovan, češ, da ga je stotnik videl, četudi je bila noč črna, da še v daljavi nosú nisi nič videl. Vsem se je čudno zdelo, kako bi moglo stotnikovih par oči več videti in bolje, kot par sto drugih. — Naš Ivan koraka na straži gori in doli; ne vidi nič, ne sliši nič. Ure bijejo en četrť, bijejo polu, bijejo tri četrť. Šenklovški zvonik požira bronasti glas zadnjega udarca; sedaj se sliši za smodnico neko stopicanje, počasno capanje, ki prihaja vedno bližje. Slišati in čutiti je bilo, kakor bi bila žival na štirih nogah. Sedaj se strah vzdigne, stoječ na

*) Pulverthurm/

zadnjih stopalih, votlo momlja in skominasto škriplje. Ivana zazebe po vseh udih. Rajši bi bil šel v tisti grozni Ravički stroj*). Bil je že v krvavih kresajih z Italijani, pa se ni bal nobenega italijanskega noža. Ná, tukaj mu pa groza lazi po kostéh in po mozgu. No, pa naš Čebelovčev Ivan ni bil tistih, ki zrelo premisli vsako mrvo, in potem hrbet obrne. Ivan si misli, naj bo, kar hoče; ne tečem pa ne; po pravilniku zavpije: „Stoj!“ in tako trikrat. Ker od zverí ni bilo odgovora, počí strel. Zver se zvrne, odskočivša. Vsa straža v čuvajnici prihiti vunkaj. Čebelovec poroča, da je „nekaj“ šlo proti njemu, da strah ni odgovoril, da je pa strelil na tretje. Ko pogledajo tja, najdejo res strah, pa mrtvega, skozi srce zadetega — stotnika, zavitega v črne kože ovčinske.

*) Ravič je mesto v pokrajini Poznanj, štejoče dvanajsttisoč ljudij, bavečih se s pridelovanjem tobaka nosljanca in z izdelovanjem vsakovrstnih strojev. Znan je ta kraj po strahovitem stroju preteparniku (Prügelmaschine). Podoben je bil našim raglam na veliki petek. Dejali so kaznjenca vanj, vrtili kolo, pa je bil pretepen po vseh delih telesa, da je bil ves črn. Kdor je živ prišel iz njega, je dejal, da hoče raji umreti, kakor še enkrat v njem par minut preživeti.

Čebelovec ni bil kaznovan nič, saj je ravnal po pravilniku. Stotnik Jeklič pa je dobil, kar je iskal in zaslužil. Pokazalo se je, da se je stotnik napravljal za strah, da je vojake strašil, da jih je mogel po svojem grozovitem ukusu kaznovati.

Gotovo je to, da se nahajajo ljudje, ki čutijo prav strastno veselje, kader morejo bližnjemu kaj žalega prizadejati. Ta čut pokvarjenega srca se javlja že pri dečakih v trapljenju živih stvari; in ko ti odrastejo, postanejo jako nevarni ljudje za bližnjega dobro ime in imetje njegovo.

17. Strašno zvezan.

Lemežev je bil iz ruske vojske pobeglik, a na Indovskem v britanski polk stopivši vojak. Nekoč so uganjali uporne domače rodove. Lemeža je doletelo, da je moral nočiti na planem v visokem trstovju. Hodili in letali so celi dan. Do mrtvega izhojen, več pade ko leže v travo. Lemežev je rad spal na

planem, na čistem zraku, zlasti doma v Blagoveščenskem pod streho na prijetno vonjavem senu. Tu na Indovskem, ob Bramaputri, je spal enkrat na čistem zemljišču z veseljem, a potem nobenkrat več. Velikokrat se je bil pokesal, da je samoglavo zapustil svojo lepo in slavno domovino, pa se dejal v službo trgovskih Angležev. Ta dogodek, ki ga v sledečem pripoveduje, tolmačil si je kot kazen božjo.

„Zaspal sem ves utrujen. Spé sem pa vendar čutil, kako me obhaja neka mrzla senca. Domneval sem, da bi bil veter; pa veter ni bil, ker trstovje ni šumelo; stalo je mirno. Tam doli pri nogah; okolu stopál in zmeraj više po mečih, do kolen, tam me je zeblo, in bilo mi je, kakor bi mi noge odrevenévale. Pogledam. Samo en hip sem odprl oči, pa sem videl pred seboj smrtno večnost. Kri mi je zastajala, v glavi mi je šumelo, mrzli pot me je polival. Bodi pozdravljena batjuška!*) Dosti sem kažnjen, ker sem se odtegnil tvojim domovinskim objemom. Kobra**) se je ovijala okrog mojih nog, v mrzlih težkih krogih, ki

*) Mati. **) Jako huđa kača.

jih je zoževala čim dalje tesnejše. Izgubljen sem, če se ganem. In ta satanski črv ima v svoji oblasti mojo dušo. Gnalo me je na jok, bridki jok, kakor o materinem pogrebu, pa nisem mogel, nisem smel. Nisem si upal pogledati na to trikrat gnusno zverino. Mirno je počivala na meni, ležeča na moji levi strani, kajti jaz sem ležal na desni, imajoč desnico pod glavo. Tako sem čakal trenutka, kdaj me smrtno zbôde strupeni zob prestrupene kače. — Sedaj se oglasi za glavo neko hrkanje, potem dva udarca na zemljo, kar je kačo vzbudilo, meni pa zadalo novega strahú. Óuvši ta dva udarca, jela je kača lezti proti mojim prsim. Ta trenutek me je prešinjalo grozno čustvo skočiti in otresti se, ali tudi prav gotovo usmrtiti se in pasti. Sedaj čutim, da mi je skočila na rame živalica in proti kači. Napadnik krikne prerezno, napadenka odgovarja s strašnim sikanjem. Zagrabita se, vrtita se, kobra smukne za napadnikom na zemljo, lo-vita se za življenje — sedaj posveti mesec, — pa vidim ihnévmona*) v boju s kačo. Mogel sem ju opazovati, in kar odleglo mi je, da.

*) Nekakšen máčak, a iz pasjega plemena.

niti ustati nisem maral; morda bi tudi ne bil mogel; mogoče, da bi bil bojevnika motil in opozoril na-se. Bojevavca sta se merila v neki daljavi; kobra je nasprotnika omamljevala in prebadala s svojim globokim, hudim, otrovnim očesom; ihnévmon pa je kazal svoje ostre zobe in svoje okretne nožice. Zdajci se naskočita in prevaljata. Kakor bi trenil, zbeži ihnévmon, od kobre ujeden. Šel si je iskat zdravilne trave proti strupu. V kratkem se vrne ihnévmon, vidno okrepljen. Strelovito puhne kobri za vrat. Na pol vzdignjena strupenka sika žvižgovito par hipov, in nato se zvali na tla mrtva. Zmagoviti ihnévmon skače prhaje in škarkaje okoli mrliča, kakor neumen, kakor besna mačka.

Ustanem. Ker se je lepo videlo, napotim se k čuvajnici. Da bi bil zopet legel, čakajoč sončnega pozdrava, to me ni veselilo, — misleč, da bi mogla priti druga kobra — kjer je namreč samica, tam ni daleč samec — pa nobeden ihnevmon.“

Ta slučaj je Lemeževo dušo tako pretisnil, da prostovoljno ni prenočeval pod vedrim nebom, primoran pa vselej nerad.

18. Predrznost.

„Beli kozel“ so rekli gostilni v Klečah pri Dolu na Savi. Tu sta pila dva fanta, Podgoričar in Nadgoričar, ki sta se rada ustila, to se pravi; bahala sta se z junaštvi, z resničnimi in izmišljenimi; a zadnjih je bilo več. Izmed gostov jih je imel vsaki nekaj na svoji strani; ti so pomagali temu, oni pa onemu. Nadgoričar se osmeli do trditve, da gre o polnoči na pokopališče, da stopi v koščarno (kálnar) ter prinese lobanjo (mrtvaško glavo), če velja sodec piva.

„Ta stava pa velja“, kliče predrzni Podgoričar. Vém, da si tega ne upaš, ti trepetač.“

Gostje slišijo in potrdijo stavo. Tri četrt na dvanajst gre Nadgoričar iz gostilne, da pride ob dvanajstih na grobovje. Noč je bila debelo temna. Moral se je pretipati do pokopališča, da ni zadel ob drevo ali „znamenje“, ali hišni vogel. Priševši na grobišče, pade čez par grobov, potolče si glavo in opraska obraz ob železnih križih, tam lopne v jamo, napravljeno za mrliča, naposled se vendar prebije do koščarne, krvav in potan, in ne več tako predrzno pogumen.

Seže dolu na kup, da bi prijel in vzdignil lobanjo. Sliši pa glas, kakor bi prihajal iz globokega groba, ki mu pravi: „Pusti jo, ta je moja!“

Nadgoričar se prestraši, in ne malo. A ker je bil jako ponosen na svojo fantovsko korajžo, odpodi strah, ter stegne roko po drugi lobanji. A tudi sedaj se oglasi votli glas, ki pretresljivo brani glavo jemati, rekoč: „Pusti jo, ta je moja.“

Nadgoričar se zopet prestraši, pusti lobanjo in telo se mu trese po vseh sklepih. V svoji bedasti prevzetnosti se požene do vrhunca srčnosti, kjer zaslepljeni človek ne odstopi, ko bi imel tudi pasti v ognjeno žrelo. Z obema rokama grabi tretjo glavo, ali podzemeljski mrtvaški glas zadoni še močnejše: „To pusti, ta je moja.“

Nadgoričar je imel dovolj opojnega v sebi, ko je v „belem kozlu“ stavo predložil. Da bi si naredil še več neustrašenega srca, zalil se je še bolj. Potolčena hoja ga tudi ni mogla udobrovoljiti. Sramota ga je čakala pri goropadnih širokoustnežih, da je tako strahopeten; in pri krčmarju ga je čakalo

plačati pivo, a v srebrnicah Nadgoričar ni bil izmed najtrdnejših. Vse to ga je hipoma razjadilo, da vrže glavo na vso moč v kot, iz katerega je prihajal grmeči glas, rekoč: „Na, bučar, zdaj imaš!“

Ta hip pa odjekne tako grozni krik iz kota, kakor če bi bila Smrt koga nénadoma zagrabila in zadavila. Nadgoričarju se ježijo lasje, polije ga znoj, da je premočen do kosti, teče domov, v nastali mesečini videč svojo senco méni, da ga preganjajo vznemirjeni duhovi, nečloveško preplašen butne v domača vrata, da padejo s tečajev, ter se vrže na pol mrtev na svojo posteljo, na katero ga je priklenila huda vročinska bolezen za več mesecev.

Ko pride grobar drugi dan v koščarno, najde Podgoričarja za kupom lobanj mrtvega. Razbito mu je bilo desno sence, kamor mu je bila še krvava lobanja priletela. Kaj Podgoričar ni ostal v „belem kozlu“? — Ni ne; bal se je, da bi stave ne izgubil, pa se je izmuzal iz hiše, pretekkel svojega tovariša in skrtil se za kupom mrtvaških glav, od koder

je dajal bobneči glas, in kjer je moral pustiti res tudi svojo glavo.

Tolika drzovitost ni nikoli dobra. Kar bodi vsakemu častito in sveto, onega ni uporabljati za prešerne šale.

19. Strah na plesu.

(Heine, Französ. Zustände.)

O pustu je bilo. Pisali so leta 1832. Po Britaniji je šel glas o koleri, po Londonu pa je že davila. O tej grozomorni okrutnici so izvedeli tudi na Francoskem; ali Parižani so se hoteli zabavati po vsaki ceni, in naj so časniki prinašali še toliko podrobnosti o strahovitem počenjanju te črne morivke. Ples je bil napovedan. Ustopnice so se hitro razpečavale. Ljudstvo je sulo v prostorno dvorano vsaki hip več. Tu si videl gruče v smehu, tu v razgovoru, tam v jedi, ondu v vrtenju divjega orkestra. V tem razbrzdanem veselichenju ni nihče mislil na nevarno kolero; in ko bi bil sam sveti arhangel Mihael s plamenečim mečem

stopil med te divje veseličarje, ne bili bi se zmenili zanj.

O polnoči se prikaže v plesnih prostorih črni domino; videli so ga zdaj tu, zdaj tam hoditi skrivnostnega, mračnega, kakor mrliško senco. Nosil je črno krinko na obličju. Obraz mu je bil blede, trd, podoba živega mrliča. Črna ta prikazen je drčala po plesavnici nemo, tiho, ničesar ne črhivši. V kakoršno obližje je dospela, tam je razširjala ostrí hlad, občutni mraz, vzduh grobnic, tako, da se je vsakemu srce krčilo ledene stiske in groze, tako, da je prestalo smejanje, da je umolknilo vriskanje, da je utihnilo trkanje s kupicami in nastala je tihota, da so mnogi menili slišati njene koščeno-pritajene stopaje. — Vsi navzočni so bili hitro opozorjeni na to grozno krinko, na ta plesni strah. Črni ta domino je bil hipoma predmet občnega poizvedovanja. — Gostje po stranskih dvoranaх so ustajali od miz. Med temi je bil Viktor, edini sin plemenite in bogate rodbine, ki je imel torej dosti tovarišev. Od vina udobrovoljen dene: „Prijetelji, jaz sem moža dovolj, da se nikogar ne plašim; plesni strah povabim k naši

mizi.“ — Tam v onem kotu se čuje šumenje, kakor bi svilo vlekli po gladkih deskah. Nastane tišina. Viktor čuti mraz, da mu mozeg ledení. Iztrezni se. Šumenje in mraz prihaja bliže, in tu je že črni domino. Drugi odstopijo, a Viktor dé: „Dobro došel, plesni strah; prisedi k nam in povej mi, ali si mlad ali star, ali si srečen ali izgubljen, ali si iz nebes ali iz pekla.“ — Črni domino molči. Stopiti hoče naprej, ali Viktor ga ujame za roko. Pa kakor hitro je „plesnega strahú“ prijel za roko, tako hitro, in še trikrat hitrejše jo je izpustil; kajti zdelo se mu je, kakor bi bil zagrabil za trdo in mrzlo roko mrličevo. Prijatelji njegovi pristopijo, da bi Viktorja izsmehovali. — „No, pride strah? Je li obljudil? Kaj ti je, da si kakor okamenel?“ — Sedejo. Ko se Viktor zopet ohrabri, dé razžaljen: „Ta domino dela preveč; kvari zabavo; poiščimo ga, razkrinkajmo ga, kaznujmo ga.“ — Mnogi odsvetujejo. Policija je bila obznanjena o črnem gostu, da naj ga odvede. Evo, domino je tu! Viktor s tovariši hiti za njim. „Plesni strah“ stopa tako prostorno, Viktor pa si mora s komolci delati

gaz. Ko se Viktor prerije do „plesne prikazni“, zakriči: „Stoj! Poprej se ne premakneš, da nam poveš, kdo si!“ — Domino obstoji in molči. — „Govôri, če ne te prisilimo!“ — Domino ne zine. Obkolijo ga, vzdigajo se pesti, da bi padale na črnjaka. V tem hipu odmeva glas črnjakov, globoko in votlo, kakor bi se vzpenjal iz črnega prepada: „Nazaj, blazni! Ne veste, kaj počenjate!“ — „Nobenih naukov! Povej, kdo si in odkod!“ — Črnjak odgovori turobno: „Jaz sem kolera, prišla iz Londona, vse vas požrem, vse.“ — Domino se izgubi, nihče ni vedel kam. Viktor se zgrudi, na tleh ga vijejo krči. Veseljaki in veseljačke begajo iz dvorane na vsa vrata. Jokaje, jezé, kolneč stopajo in padajo čez Viktorja. Ko se občinstvo nekoliko porazide, vzdignejo Viktorja vsega pretrtega, razmesarjenega; v obraz je črnomodro, tišči pene in stoka: „Bežite, ima me kolera!“ — Sedaj nastane beg vseh, čez vse, skozi vse odprtine. Pogaženi so bili soprogji, gospe, sestre, hčere, uradniki, profesorji, vsakovrstni doktorji, veseli harlekini, pisane kolumbine. Naložili so jih kar na voze. Ker pa še niso bili vsi mrtvi, oddali

so jih potem neko množino v občno bolnico. Stari bolniki so se jih prestrašili neznansko ter zagnali zaglušni šum in hrup, misleči, da bodo mahoma vsi poginili. V tej strahoviti zmešnjavi so uboge pustnike zopet pobrali in odpeljali na mirodvor ter so jih pokopali, kakor so bili našemljeni. Beseda „kolera“ je izpraznila vsa veselišča, vsa zabavišča, vsa shajališča. Vse mesto Pariz je bilo kakor izumrlo. V tem prekomernega veselja polnem času so trepetali vsi godbeniki. Občno se je mislilo, da so to znamenja bližajočega se sodnega dneva. Kakorkoli so iskali onega strašnega črnega domina, nikjer ga niso mogli zaslediti, kam bi bil prešel.

20. Nejednaka brata.

V Gerazi sta živela brata, po mišljenju in ravnanju sebi nepodobna: Trdin in Mehčin.

Trdin je bil kogat človek. Obedoval je obilno in oslastno. Prebival je v lepi palači. Oblačil se je v svilo in bager. Vozil se je

četveroprežno. Kjer je videl siromaka, obrnil se je do njega.

Mehčín, brat njegov, je bil revež. Stradal je vsaki dan trikrat. Prebival je v borni koči. Svojo goloto je pokrival s krpinami. Hodil je peš in bos do krvavega. Kar je imel, dajal je drugim, ki so bili še večí ubožci.

Gospod in sveti Peter, obadva uboga, hodita nekoč po Gerazi, kakor bi iskala ljudi, poštenih. Mehčín ju vidi; v srce se mu smilita siromaka, ker se mu je zdelo, da sta potrebnejša od njega. Gospodu bi rad dal obutvi, Petru pa suknjo.

Tujca se bližata Mehčínovi hiši. Res potrkata. Mehčín jima hitro odpre, pa dene: „Dobro došla! Drugega Vama nimam dati, kakor če hočeta pod mojo streho prenočiti.“

„Prav tega sva menila prositi“, povzame s. Peter. „Trudna sva od vedne hoje, in zunaj tudi hudo brije.“

Mehčín odgovarja: „Le počijta si od truda in pogrejte se od mraza. Ti — reče Petru — lezi za peč, tvoj tovariš pa ostani na klopi, a jaz lahko prebijem za mizo nocoj.“

Drugega jutra odideta Gospod in s. Peter, ne da bi se poslovila, ali pa rekla: „Bog plati in z Bogom.“ Dobri Mehčin je menil: „Siromaka imata še dolgo pot, pa nista utegnila oglasiti se, in mene nista hotela buditi; jaz nisem imel tako dolgo spati. Sonce že vzhaja.“

Sonce ni še vzhajalo. Bliščoba je prihajala s klopi, na kateri je počival Gospod, kajti vsa klop se je izpremenila v čisto zlato.

Mehčin se čudi in dene: „To je bil močeni siromak, ki je mogel to storiti. Hvala Bogu, ki daje takih ljudij na svet. Uboštvo me je res hudo trlo, da dostikrat sam nisem vedel, kaj bi storil. Sedaj bom imel pa lepo življenje.“

Res je imel Mehčin lepo življenje, pa tako, da siromakov ni čakal, ampak jih je sam iskal po hišah, ter jim pomagal.

To je slišal Trdin, namreč, kako je ubožca prenočil, in kako sta mu klop uzlatila. Trdin si govori: „Moj brat je lisjak, a jaz tudi nisem na glavo padel. Če so taki berači, potem se izplača, da jih jemlješ v hišo.“

Trdin dá postaviti veliko hišo, vanjo pa veliko postelj, a zunaj naredi veliki napis:

Gostivna za berače. — Vse zastonj. Modroval pa je Trdin: „Cetudi mi posteljino poleži nekaj nepravih, enkrat vendar ptička dobim, in potem mi ima ležati v vseh posteljah in potem imam dosti, in brat bo zopet berač proti meni.“

V hiši je bilo v kratkem vse živo, ker gostivna je bila ob veliki cesti. Siromaki so se navračali v gostivno „vse zastonj“. Tu so jedli zastonj, pili zastonj, v mehkih posteljah ležali zastonj.

Trdinu pa je jel denar pohajati. Delati je moral dolgove. Upniki so ga pritiskali.

Nekega dne sedi pred vratmi, čakajoč zlatega ptička. V tem prideta Gospod in sveti Peter. Ko ju Trdin zagleda, hitro ustane ter jima hiti naproti.

„O, dobra prijatelja! kako srečen sem, da Vaju vidim. Le noter, le noter. Kar hočeta, dobita, vse zastonj.“

Peter pogleda napis, zmaje z glavo, pa reče Trdinu: „Vse zastonj“, — ter gresta naprej.

(Einsiedel, Par. jov. 334. l.)

21. Skrito, a vendar očito.

Bilo je na Angleškem, ko je vladal Jurij kralj tega imena III. — Rihard Durnot je bil najbolj znani dragotinar, trgovec z biseri in dragimi kameni (juvelir) v Londonu. Večkrat se je dal na pot, z otoka na celino, da tam iznajde kaj znamenitega biserja. Nepogledno in neznatno kamenje je postalo v njegovih umetalnih rokah vse živo, kar omamljivo.

Nekega dne se zopet napoti, hoteč v Yarmouth, ki je morska luka, oddaljena 80 milj od Londona. Simkaj v Yarmouth je imel priti Salomon Kosta, brusivec biserov iz Amsterdama. Domenila sta se bila, da se snideta na pol pota.

Določeni dan se najdeta „pri treh jelenih“ v Yarmouthu, kjer je Salomon že dolgo čakal, ker je bil ves volk na take kupčije. Dolgo sta se menila, kupovala in prodajala, pa vse tiho, pri zaprtih vratih. Po dovršenem poslu sta se poslovila prav pristrčno.

Burin, posestnik v Midenhalu, stopi pred ondotnega sodnika, pa mu tako izpoveduje: „Včeraj je trkal na moja vrata potnik, želeč

prenočiti, ker je bilo silno grdo vreme. Po večerji gré v sobo, a ko ga drugo jutro ob enajstih še nikjer ni videti, pogledamo, odpremo, ter ga najdemo mrtvega v postelji. Nato se odpravi sodbena oblast na kraj nesrečne dogodbe. Mrliča najdejo lepo položena, ležečega vznak, z glavo na pernici, kakor mirno spečega. Rjuhe in odeja in vse v sobi je v redu. Nič ne kaže, da bi bilo kakega napada in boja; mrtvec ni imel niti najmanjšega sledú nasilne smrti.“

Porotniki so izrekli — kakor je bila tam navada, kader je človek nagloma umrl, n. pr. če mu je padla kaplja — „Bog ga je obiskal“. S tem je bila reč pri kraju, in mrliča so zagrebli.

V Londonu so pa jeli pogrešati bogatega R. Durnota; zlasti brat njegov je bil v skrbéh; začeli so ga iskati, in v tem se izvé dogájaj v Midenhalu. Ko pogledajo pokopanega mrliča obleko, spoznajo vsi, da je Rihard Durnotova.

Bližnji in daljni sorodniki pa niso mirovali, dasi je bila vsa stvar tako priprosta. Umovali so tako: Mož je nosil seboj dragotine; te so pri njem opazili, pa so ga spravili s sveta; na drugi način se ne dá tolmačiti,

da bi bil tako hitro in nenadoma preminol. Sum je letel na Burina, ker ta ni bil neskaljenega življenja. Poznali so ga zapravljiveca, da noč in dan tuhta, kako bi se domogel denarja; zadržaval se je bil tudi na Nemškem, in tam je imel dosti opraviti z redarstvom.

Durnotovi so si šteli v dolžnost, da se stvar pojasni, o kateri so mislili, da v nji tiči hudodelstvo. — Celi dve leti so poizvedovali in preiskovali, ali vse zastonj; pridobljena dokazala so se jim zdela zadostna, a sodstvu premalenkostna; vendar so dotirali do tega, da so Durnota prijeli in postavili pred poroto.

Toženčev zagovornik je razkazoval, da je nekriv Durnot, ker ni razvideti, zakaj bi se mogel Burin maščevati, ker nista imela s pokojnim nobenih zavez; da tudi lakomnost ni uplivala, ker Burin je posestnik, ker se je pri mrtvecu našlo vse njegovo, ura, veliko denarja, zlatnina.

Tožitelj pa je povdarjal, kako se je bil Durnot sešel s Salomonom v Yarmouthu, kjer je Durnot kupil mnogo dragega kamenja; da so našli v Durnotovem izkopanem truplu znamenja ostrupljenja, in sicer strupa, tedaj

samo na Nemškem znanega; da se pokojni tudi sam ni ostrupil, ker niso našli pri njem nobene steklenice. Pa še to je pomisliti, nadaljuje tožitelj: „O polnoči je šel kmet Krof mimo Burinove hiše. Videl je, kako je prehajala luč iz sobe v drugo, sedaj ena oseba, sedaj dvoje njih, in da se je parkrat luč zakrila, kakor bi bil svetlobo odvrnil nekak zastor.“ Pokazalo se je res, da v oni sobi ni nobenega takega predmeta, ki bi mogel luč zatemniti, ker je vse pohištvo postavljeno od okna proč, a našel se je zamašek, ne angleškega, ampak nemškega dela, ki se devlje v steklenice, ki nimajo duha prepuščati.“

Ves ta čas je bil Burin povse miren. Malo namrdnil se je bil samo, ko se je reklo, da od onega časa njegove dekle ni več na izpregled, in nekam stresel se je bil, ko se je govorilo o nekakem steklenem zamašku.

Predsednik razvije vso stvar še enkrat ob kratkem, zagotavljajoč, da sodci na podlagi tako omahljivih dokazal ne morejo izreči obsodbe. To je dokaj ugodno uplivalo na zatoženega Burina, kar ga osmeli, da v svojo obrambo izpregovori tako:

„Tožen sem velikega hudodelstva. Moja čast mi ne dopušča, da bi trpel tako grdo sumnjo na svojem poštenju, dasi so me porotniki prepoznali nedolžnega iz pomanjkanja nedovoljnih dokazal. Rihard Durnot je umrl pod mojo streho, to se ne dá oporeči; ali nihče ne vé, kako. Govorilo se je o strupu, o čemur jaz ničesar ne vem, ter se zanj tudi na Nemškem nisem zanimal. Ali ni mogoče, gospodje, da si je pokojni sam uzel življenje iz obupanja, ko je znano, da je imel pri sebi velike dragocenosti, katere je med potom ali izgubil, ali pa jih bil oropan? Sam bi bil predlagal, da se mrliča razudi, ko bi bil mogel misliti na neprijetnosti, ki se mi napravljajo, in katere sem toliko zadolžil, kakor novorojeno dete. Ko je bil Rihard Durnot na moja vrata potrkal, videl sem ga prvičrat v svojem življenju; vzprejel sem ga gostoljubno, pokadila sva pipo tobaka, in ker je bil zelo utrujen, šel je ob devetih v spavnico, ne da bi bil jaz slutil, da nosi dragotine. Odkod je tisto mašilo, ki ni primerno nobeni steklenici. — Bog vé, da mi je neznan. Odkar sem bil priprt, hodilo je po moji hiši sto in sto ljudi,

lahko ga je mogel kdo izgubiti ali pa zlobno podvreči, ker imam nemalo neprijateljev.

Hladno je bilo, pa sem ukazal dekli, naj poišče ogreva, da se stoplimo, in takrat je hodila z lučjo, ko je iskala netiva, in to je videl kmet Krof. Dekla je odšla, ker bi bili hudobni ljudje iz priproste osebe kaj krivičnega izvabili. Ne bojim se njenega pričanja, saj še živi; naj pride, ker se je trdilo, da sem tudi njo usmrtil, boječ se, da bi me izdala.“

Poiščejo deklo Cecilijo. Ko stopi pred sodnike, menili so imeti pred seboj golo priproščino. Dasi ni vedela, kaj se je bilo razpravljalo, ujemale so se vendar njene izpovedbe s trditvami Burinovimi. Tožitelj premišljuje, kaj bi bilo moglo takrat tisto luč zakriti, ko v vsi sobi ni primernega zakrivala. Zdajci se mu posveti v glavi; kaj, ko bi bila omarica v zidu, katere vrata so se odprla in svetlobo zastrla? Tožitelj postavlja vprašanja, neznatna in malo važna. Dekla je odgovarjala ograjeno, a videča, da se gré za malenkosti, jame odgovarjati odprto. Tožitelj nadaljuje z vprašanji nekam malomarno. — „Hotela ste ogenj zanetiti; kje ste imela netivo?“ —

„Tam, v omarici.“ — „Zaklenjeni?“ „Dà.“
 „Pa ključ?“ „Ta nosi gospod pri sebi.“ —
 „Po takem niste vi odpirala?“ „Nisem; on
 je.“ — „Pa vsakrat zaprl, kaj pa?“ „Takisto
 je.“ — „Kader se vratca odpró, pa zakrijejo
 okno?“ „Morajo.“ — „Na kateri strani okna
 so ta vratca, na levi ali na desni?“ — „Na
 levi.“ — „Škripljejo?“ „Prav nič.“

Burin je bolestno zaječal, kakor bi ga bil ugriznil veliki gad. Prebledel je; pót ga je oblival in lasje so mu stršeli. Sodniki, porotniki, poslušavci, vsi so bili streseni, kakor bi bili na kolovratu. Dekla, po nevažnih pozivedbah zmedena, je dala pojasnilo, ki je pravdo postavilo na druga tla. Ključavničar in zidar preiščeta naznanjeni kraj. Nihče bi ne bil verjel, da je tukaj omarica, tako je bila skrita. Erdeč zaboječič uzamejo iz nje, a v njem najdejo dijamante, rubine, smaragde, opale, pa steklenico iz češkega stekla, v katero je pristajal tisti zamašek kakor nalašč. Ni bilo dvojiti, da so bile one dragotine, ki so jih iskali; poklicani Salomon še potrdi, da to je bil prodal Rihardu Durnotu.

Sila tega nepričakovanega odkritja je Burina potrla, pa ne do cela. S strahom za živ-

ljenje opogumljen jame zatrjevati, da je dragocenosti pač ukradel, a šele potem, ko je videl, da je R. Durnot mrtev, ter da Durnotu ni smrti zadal, da je torej nedolžen. Z novo preiskavo se dožene, da je on smrti kriv. Ko dekla izpozna, da je ves dogovorjeni črtež očiten, da je nobena tajitev ne izmota, izpripové sama vse podrobnosti. Burin je bil dal strup, ona ga je pomešala Durnotu v večerjo, da je potem smrtno zaspal, in potem sta mu uzela zaboječič izpod vzglavja in spravila ga v omarico. Zaslužena kazen se jima je odkrojila na vešalih.

Cudno. Burin je bil že sodbeno oproščen. Da bi se do čistega opral, gré se zagovarjat, v zagovoru sklicavat na pričo, ki bi imela njegovo nedolžnost le še bolj potrditi, in prav ta priča neradovoljno dokaže storjeno hudodelstvo.

Ne govori s. pismo zastonj, da hudobnost sama sebi laže, in da kazen pade hudobnežu na glavo.

KAZALO.

1. Čudna pomoč	3
2. Zrno	7
3. Dragoceni rožni venec	10
4. Izgubljeno dokazilo	11
5. Nepravi pravi!	15
6. Beli golob	20
7. Stari dan	22
8. Neverna kraljevna	24
9. Rajska deklica	28
10. Peter in gospod!	30
11. »Krita soditev«	31
12. Herodove sanje	36
13. Judje in svinjina	41
14. Največa glasba	42
15. Razgovor otrokov z modrijanom	44
16. Kaznovani stotnik	47
17. Strašno zvezan	50
18. Predrznost	55
19. Strah na plesu	57
20. Nejednaka brata	61
21. Skrito, a vendar očitno	65

